ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Συνέντευξη του **Σταύρου Μαυρουδέα** στον ιταλικό ιστότοπο Bollettino Culturale

1. Πώς κρίνετε τη διαχείριση της πανδημίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

Έχω υποστηρίξει αλλού (βλ. εδώ και εδώ) ότι η πανδημία του COVID -19 σηματοδοτεί μια δίδυμη κρίση. Η **οικονομική κρίση** ήδη σιγόβραζε (επειδή ο καπιταλισμός απέτυχε να απαξιώσει επαρκώς τα κεφάλαια μετά την κρίση του 2008) και ο κορωνοϊός πυροδότησε και επιδείνωσε αυτήν την κρίση.

Η ανταπόκριση της **ΕΕ** ήταν παρόμοια με εκείνη των **ΗΠΑ,** αλλά με σημαντική διαφορά στην «πυροσβεστική δύναμη» της οικονομικής πολιτικής. Όπως και μετά την κρίση του 2008, οι ΗΠΑ και η ΕΕ εφάρμοσαν **σοσιαλφιλελεύθερες πολιτικές** (δηλαδή μη-νεοφιλελεύθερες πολιτικές) που υπαγορεύονται από την πλέον κυρίαρχη Νέα Κεϋνσιανή Μακροοικονομική Συναίνεση. Αυτές οι πολιτικές περιλαμβάνουν τυπικά κεϋνσιανά μέτρα: επεκτατική δημοσιονομική πολιτική και διευκολυντική νομισματική πολιτική.

Περιλαμβάνουν επίσης κάτι που για τον νεοφιλελευθερισμό αποτελεί ύβρη: διακριτή βιομηχανική πολιτική. Ωστόσο, και σε αντίθεση με την μυωπική και ρεφορμιστική αντι-νεοφιλελεύθερη «Αριστερά», αυτές οι πολιτικές είναι **νεοσυντηρητικές και όχι υπέρ της**

εργασίας και της εργατικής τάξης. Συμπλέουν με τον νεοφιλελευθερισμό όσον αφορά την μετάθεση των οικονομικών βαρών στην πλάτη της εργασίας, αλλά **απομακρύνονται ριζικά από τον νεοφιλελευθερισμό** καθώς **χρησιμοποιούν ενεργά τον δημόσιο τομέα για να υποστηρίξουν την καπιταλιστική κερδοφορία.**

Όπως είπα ήδη, η ΕΕ ακολούθησε αυτό το δρόμο. Αλλά τα «πυρομαχικά» που χρησιμοποιούνται (δηλαδή η δημοσιονομική και νομισματική επέκταση) είναι αισθητά χαμηλότερα από εκείνα που χρησιμοποιούν οι ΗΠΑ.

Αυτό οφείλεται σε δύο παράγοντες:

• **Η Γερμανία** (και το «συνετό» μπλοκ γύρω της) δεν θέλουν να επεκτείνουν αυτά τα πακέτα πολύ, καθώς φέρουν το κύριο βάρος για τη χρηματοδότησή τους.

• **Οι ΗΠΑ** έχουν περισσότερο χώρο πολιτικής για ελιγμούς λόγω του κυρίαρχου ρόλου του δολαρίου ως του κύριου παγκόσμιου αποθεματικού νομίσματος

2. Πιστεύετε ότι το χρήμα από το ταμείο NGEU αντιπροσωπεύει μια πιθανή ριζική αλλαγή στις ευρωπαϊκές οικονομικές πολιτικές ή θα χρησιμοποιηθεί η κατάσταση έκτακτης ανάγκης για μια μετάβαση σε ένα χειρότερο μοντέλο κοινωνίας από το προ-Covid;

Όπως ήδη υποστήριξα, αυτές οι σοσιαλφιλελεύθερες νεοσυντηρητικές πολιτικές δεν θα βελτιώσουν τη θέση της εργασίας. Το NGEU είναι ένα εργαλείο για την αναδιάρθρωση των ευρωπαϊκών καπιταλισμών απέναντι στους ανταγωνιστές των ΗΠΑ και της Κίνας. Οι προτεραιότητές της ευνοούν συγκεκριμένα τομεακά συμφέροντα (που υπαγορεύονται κατά κύριο λόγο από τους κύριους ομίλους της ΕΕ) και ακολουθούν μια βιομηχανική στρατηγική που επιδιώκει να βελτιώσει τη θέση τους έναντι των ΗΠΑ και της Κίνας.

Το NGEU υπακούει στην οδηγία για τη δημιουργία «Ευρωπαίων πρωταθλητών» (δηλαδή μεγάλων ευρωπαϊκών πολυεθνικών ομίλων που μπορούν να αντιμετωπίσουν ανταγωνιστές από τις ΗΠΑ και την Κίνα). Επομένως, θα οδηγήσει στην **αυξημένη συγκέντρωση και συγκεντροποίηση** του κεφαλαίου (δηλαδή ολιγοπωλιοποίηση και μονοπωλιοποίηση). Αυτό **θα πλήξει σκληρά τους περιφερειακούς και μεσογειακούς καπιταλισμούς** που χαρακτηρίζονται από ένα **τεράστιο στρώμα μεσαίων επιχειρήσεων.**

Όσον αφορά την **εργασία,** δεν υπάρχει δέσμευση για αύξηση των μισθών. Αντίθετα, η προγραμματισμένη ανάκαμψη βασίζεται στη διατήρηση του κόστους των μισθών σε χαμηλά επίπεδα. Φυσικά, ο καπιταλισμός μπορεί να κάνει σχέδια, αλλά είναι επίσης γεμάτος

αντιφάσεις. Έτσι, λόγω αυτής της βίαιης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, εμφανίζεται σήμερα – τουλάχιστον όσον αφορά την εξειδικευμένη εργασία – έλλειψη προσφοράς εργασίας που οδηγεί σε αύξηση των μισθών σε αυτούς τους τομείς.

3. Για το μέλλον μετά την πανδημία, πιστεύετε ότι η Πράσινη Νέα Συμφωνία αποτελεί στρατηγική στήριξης; Τους τελευταίους μήνες έγιναν πολλές συζητήσεις στα συνδικάτα της Ιταλίας σχετικά με τη χρήση αυτού του είδους οικονομικών πολιτικών για τη δημιουργία καλών αμειβόμενων θέσεων εργασίας για τους αποφοίτους, για την προώθηση μιας κατάστασης πλήρους απασχόλησης που να συνδέεται με τις πολιτικές «εγγύηση εργασίας». Τι πιστεύετε γι' αυτό;

Η **Πράσινη Νέα Συμφωνία** αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτής της νεοσυντηρητικής σοσιαλφιλελεύθερης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης. Έχει προωθηθεί ως η Κεϋνσιανή Νέα Συμφωνία της εποχής μας. Και η μυωπική και μεταρρυθμιστική πλειοψηφία της Δυτικής «Αριστεράς» πήγε αμέσως πίσω της και ενήργησε ως ο καλύτερος διαφημιστής μάρκετινγκ του καπιταλισμού. Η Πράσινη Νέα Συμφωνία είναι σε μεγάλο βαθμό μια βιομηχανική στρατηγική κρυπτοπροστατευτισμού που στοχεύει στη στήριξη των δυτικών κεφαλαίων ενάντια στην πρόκληση της Κίνας και των αναδυόμενων αγορών.

Είναι πράσινη μόνο στο όνομα καθώς ταλαντεύεται μεταξύ

(α) απόκρουσης των ανταγωνιστών (με χειρότερα πράσινα διαπιστευτήρια) και

(β) του να μην υποστούν βλάβη τα κεκτημένα συμφέροντα των δυτικών κεφαλαίων (μέσω της επιβολής σκληρών πράσινων περιορισμών). Οι πρόσφατες διελκυστίνδες ισχύος όσον αφορά τις ρυθμίσεις για την **ενέργεια** και τη **ναυτιλία** αποτελούν παραδειγματικές περιπτώσεις.

Δεν προβλέπει αύξηση των μισθών. Αυτή είναι μια φαντασίωση της πλειοψηφίας του ρεφορμιστικού δυτικού «Αριστερά». **Αντιθέτως**, λόγω της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης που συνεπάγεται, **πολλές θέσεις εργασίας θα χαθούν.**

Στην Ελλάδα υπάρχει ένα τυπικό παράδειγμα με το απότομο τέλος των **εργοστασίων ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη.** Αυτό **αύξησε το κόστος** ηλεκτρικής ενέργειας για την ελληνική οικονομία (που αυξάνει τους λογαριασμούς των καταναλωτών και αυξάνει την ενεργειακή φτώχεια) και καταστρέφει τις περιοχές με λιγνίτη (προκαλώντας αυξημένη ανεργία και φτώχεια). Φυσικά, από την άλλη πλευρά, ευνοεί συγκεκριμένα επιχειρηματικά

συμφέροντα με τεράστια επιρροή στις ελληνικές κυβερνήσεις (συμπεριλαμβανόμενης και αυτής του ΣΥΡΙΖΑ).

Δεν υπάρχει πλήρης απασχόληση και αυξημένοι μισθοί στο παραμύθι της Πράσινης Νέας Συμφωνίας. Τα συνδικάτα που παίζουν αυτό το παιχνίδι είναι απλά πιόνια του κεφαλαίου. Εάν κάποιος ρίξει μια ματιά στην κυρίαρχη περιβαλλοντική βιβλιογραφία, θα ανακαλύψει ότι ένα από τα τυποποιημένα δόγματά της είναι ότι η ύπαρξη συνδικαλιστικών οργανώσεων είναι αντι-περιβαλλοντική, επειδή ευνοεί τους μισθούς έναντι των πράσινων πολιτικών. Το συμπέρασμα είναι ότι αυτά τα δύο είναι ανταγωνιστικά.

4. Η πανδημία κατέδειξε τα μειονεκτήματα των συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας στην Ευρώπη λόγω των πολιτικών λιτότητας των τελευταίων δεκαετιών. Πιστεύετε ότι αυτή η εμπειρία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μεταρρύθμισή τους προς το καλύτερο; Ορισμένες κομμουνιστικές οργανώσεις έχουν προτείνει ένα καθολικό βασικό εισόδημα για την επίλυση των προβλημάτων που σχετίζονται με την έλλειψη εισοδήματος που δημιουργείται από την καραντίνα. Πιστεύετε ότι είναι μια βιώσιμη λύση με την οποία θα επιλυθεί το πρόβλημα της ανεργίας στην Ευρώπη ή μάλλον ότι αποτελεί παραίτηση για τα υψηλά ποσοστά ανεργίας στις χώρες μας;

Βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα υπάρχει αύξηση της χρηματοδότησης του τομέα της δημόσιας υγείας επειδή είναι ο μόνος που μπορεί να αντιμετωπίσει την πανδημία.

Ωστόσο, **οι πιο κερδοφόρες περιοχές (εμβόλια, φάρμακα κλπ.)** έχουν κρατηθεί **για τον ιδιωτικό τομέα και επιδοτούνται με δημόσιο χρήμα.** Περιμένω ότι, μόλις ξεπεραστεί η πανδημία, θα αντιστραφεί τουλάχιστον μέρος της επέκτασης του τομέα της δημόσιας υγείας και θα αυξηθεί ξανά το μερίδιο του ιδιωτικού τομέα της υγείας.

Όσον αφορά το σύστημα πρόνοιας γενικά, ο σοσιαλφιλελευθερισμός δεν είναι καλύτερος από τον νεοφιλελευθερισμό. Ο σοσιαλφιλελευθερισμός θέλει επίσης να περιορίσει τα δημόσια έξοδα, ιδιαίτερα στις γηράσκουσες δυτικές οικονομίες. Ωστόσο, είναι πιο έξυπνος από τον νεοφιλελευθερισμό και κατανοεί ότι ο δημόσιος τομέας πρέπει να είναι η ραχοκοκαλιά του συστήματος και **να φέρει το κύριο κόστος.** Επίσης, απαιτείται αυστηρή ρύθμιση από το κράτος ή τους παρα-κρατικούς φορείς (όπως οι περίφημες ανεξάρτητες εποπτικές αρχές), διαφορετικά τα ιδιωτικά κεφάλαια θα προκαλέσουν καταστροφή.

Διαφωνώ απολύτως με την ιδέα του **καθολικού βασικού εισοδήματος.** Πρόκειται για μια νεοσυντηρητική πρόταση που ξεκίνησε αρχικά από τον M. Friedman. Θεωρείται από τους

σοσιαλφιλελεύθερους και τους νεοφιλελεύθερους ως ένα δίχτυ ασφαλείας για την αποφυγή κοινωνικών αναταραχών και επαναστάσεων. Θα λειτουργήσει επίσης ως αντικίνητρο για αγώνες για αύξηση των μισθών. Θυμίζει την πολιτική της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας *«άρτος και θεάματα»* προκειμένου να διατηρηθεί υπό έλεγχο το ρωμαϊκό προλεταριάτο.

5. Η εργάσιμη ημέρα στην Ελλάδα παρατάθηκε πρόσφατα σε δέκα ώρες. Μπορείτε να μας εξηγήσετε ποιο σχέδιο αναδιάρθρωσης του ελληνικού καπιταλισμού βρίσκεται πίσω από αυτήν την πολιτική επιλογή;

Αυτό είναι αναπόσπαστο μέρος των νεοσυντηρητικών πολιτικών **ευελιξίας της εργασίας** (τις οποίες και πάλι η πλειονότητα της μυωπικής και ρεφορμιστικής Δυτικής «Αριστεράς» υποστήριξε και προέβαλε). Θα επεκτείνει τον πραγματικό χρόνο εργασίας με συνέπεια την **αύξηση της ανεργίας.** Θα αυξήσει επίσης το ποσοστό της **υπεραξίας** (δηλαδή την εκμετάλλευση της εργασίας) καθώς ουσιαστικά καταργείται **η υπερωρία** (η οποία πληρωνόταν υψηλότερα) και ο επιπλέον χρόνος εργασίας δεν πληρώνεται αλλά ανταμείβεται με επιπλέον διακοπές (!!!). Το σχέδιο του ελληνικού καπιταλισμού είναι να συμπιέσει περαιτέρω το μισθολογικό κόστος.

6. Στην Ιταλία συζητάμε αυτές τις μέρες για το τέλος της απαγόρευσης απολύσεων. Τα συνδικάτα έχουν αντιταχθεί στην ιδέα ενός επιλεκτικού τέλους αυτού του μέτρου βάσει της κατάστασης κάθε επιμέρους τομέα, προτείνοντας μια μεταρρύθμιση των δικτύων κοινωνικής ασφάλειας. Υπάρχουν παρόμοιες συζητήσεις στην Ελλάδα;

Υπάρχει μια γενική κυβερνητική δήλωση ότι ο δημόσιος προϋπολογισμός εξαντλείται και ότι, όταν η πανδημία υποχωρήσει, αυτά τα μέτρα προστασίας της απασχόλησης θα αποσυρθούν. Στην Ελλάδα, οι εταιρείες που έλαβαν επιδοτήσεις και στήριξη κατά της πανδημίας είναι υποχρεωμένες να μην απολύσουν τους εργαζομένους τους. Από την άλλη πλευρά, οι εργαζόμενοί τους, που είχαν τεθεί σε αναστολή εργασίας (και αμείβονται λιγότερο) πληρώθηκαν μόνο ένα κλάσμα του κανονικού μισθού τους. Σήμερα, πολλά επιχειρηματικά φερέφωνα (ιδιαίτερα από τον εξωνημένο τουριστικό τομέα) φωνασκούν ότι αυτά τα συστήματα προστασίας της απασχόλησης είναι καταστροφικά, καθώς οι εργαζόμενοι προτιμούν να λαμβάνουν αυτές τις επιδοτήσεις αντί να εργάζονται για πενιχρούς μισθούς σε άλλα μέρη από τον τόπο κατοικίας τους.

Υπάρχει μια άλλη επιπλοκή. Αυτά τα συστήματα απασχόλησης έχουν διευκολύνει **στατιστικά κόλπα με το ποσοστό ανεργίας** και έτσι το διατηρούν τεχνητά χαμηλό. Αυτό είναι απαραίτητο για τη δεξιά κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας καθώς προσπαθεί να

υλοποιήσει ένα σχέδιο **διπλών εκλογών** πιθανότατα το Φθινόπωρο (βασιζόμενη στην ελεεινή κατάσταση του ΣΥΡΙΖΑ). Η αυξημένη ανεργία δεν είναι καλή για αυτήν την εκλογική στρατηγική. Έτσι, η κυβέρνηση απομακρύνεται προς το παρόν από την κατάργηση αυτών των συστημάτων προστασίας της απασχόλησης. Αλλά στο τέλος, με διπλές ή καθόλου εκλογές, θα τα καταργήσει.

Οι επίσημες συνδικαλιστικές οργανώσεις (ΓΣΕΕ κλπ.) στην Ελλάδα είναι κατά βάση ανδρείκελα της κυβέρνησης και του κεφαλαίου. Επομένως, δεν γίνονται σοβαρές συζητήσεις για αυτά τα θέματα και το κοινό δεν τους δίνει προσοχή, σε καμία περίπτωση.

7. Σε αυτή τη φάση της οικονομικής ανάκαμψης, οι Ιταλοί επιχειρηματίες επικρίνουν το βασικό εισόδημα των πολιτών (μια μορφή εργασίας που δεν λειτουργεί ακόμη). Οι νέοι προτιμούν να λαμβάνουν αυτό το εισόδημα παρά πολύ χαμηλούς μισθούς για πολλές ώρες εργασίας στον τομέα του τουρισμού ή της εστίασης. Αντί να αυξήσουν τους μισθούς, απαιτούν την ακύρωση του βασικού εισοδήματος των πολιτών. Αυτή η ιστορία κάνει ένα πρόβλημα έντονο: πολλοί εργαζόμενοι είναι φτωχοί αν και εργάζονται λόγω των πολύ χαμηλών μισθών. Κατά τη γνώμη μου, είναι ένα πρόβλημα που συνδέεται με το ιταλικό σύστημα παραγωγής που ειδικεύεται σε προϊόντα χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Ως αποτέλεσμα, πολλές εταιρείες μπορούν να παραμείνουν στην αγορά είτε με δημόσια χρήματα είτε μειώνοντας τους μισθούς και ακυρώνοντας τα δικαιώματα των εργαζομένων. Αυτά τα προβλήματα θα επιδεινωθούν από τις συνέπειες της πανδημίας; Πώς πρέπει μια πολιτική δύναμη που υπερασπίζεται τους εργάτες να παρεμβαίνει σε αυτά τα προβλήματα;

Έχω ήδη απαντήσει σε αυτό σε προηγούμενες ερωτήσεις. Επιτρέψτε μου να κωδικοποιήσω την άποψή μου.

Οι **πτωχεύσεις** και οι **απολύσεις** θα αυξηθούν μετά την κατάργηση των συστημάτων προστασίας. Αυτή είναι η φυσική πορεία μιας καπιταλιστικής κρίσης. Οι αστικές κυβερνήσεις παρεμβαίνουν σε αυτόν τον κύκλο προσπαθώντας να ετεροχρονίσουν μέρος της επίπτωσης της κρίσης κυρίως πάνω σε ατομικά κεφάλαια αλλά επίσης και στην εργασία. Το κάνουν επειδή φοβούνται ότι εάν η κρίση λάβει χώρα χωρίς περιορισμούς, τότε το σύστημα θα αντιμετωπίσει οικονομική κατάρρευση και κοινωνική επανάσταση. Ωστόσο, μόλις ξεπεραστεί το αποκορύφωμα της κρίσης, τότε το κόστος αυτών των πολιτικών πρέπει να καταβληθεί. Δεν υπάρχει δωρεάν μεσημεριανό γεύμα στον καπιταλισμό και η ουσιαστικά Κεϋνσιανή Σύγχρονη Νομισματική Θεωρία (ΜΜΤ) είναι εντελώς λανθασμένη (για μια κριτική δείτε εδώ)

Το κομμουνιστικό κίνημα και η Αριστερά (που αξίζουν το όνομά τους) πρέπει να

ακολουθήσουν την ταξική πολιτική ενάντια στον καπιταλισμό και ταυτόχρονα να πολεμήσουν, έτσι ώστε το βάρος της κρίσης να πληρώνεται από το κεφάλαιο και όχι από την εργασία.

Το σύστημα ανήκει στο κεφάλαιο και, ως εκ τούτου, είναι το κεφάλαιο (και όχι ο κόσμος της εργασίας) που πρέπει να πληρώσει για τη δίδυμη κρίση (υγείας και οικονομική).

Αλλά η Αριστερά και το Κομμουνιστικό κίνημα πρέπει να δουν καθαρά ποιος είναι ο πραγματικός αντίπαλος. Οι κλαυθμηρίζοντες αντι-νεοφιλελεύθεροι και οι εκκλήσεις για περισσότερη κρατική παρέμβαση δεν ανταγωνίζονται τις καπιταλιστικές πολιτικές. Υποστηρίζουν απλώς την αλλαγή των διαχειριστών του συστήματος. Ο νεοφιλελευθερισμός πέθανε και το αστικό κράτος – το οποίο δεν αποχώρησε ποτέ όσον αφορά τα κρίσιμα ζητήματα – έχει ήδη επιστρέψει. Όμως η σημερινή σοσιαλφιλελεύθερη Ορθοδοξία υπόσχεται απλώς στην εργατική τάξη ορισμένες ασπιρίνες ως θεραπεία για τους κοινωνικοοικονομικούς καρκίνους που δημιουργεί το σύστημα. Αυτός ο κρατικός παρεμβατισμός που επιστρέφει υποστηρίζει γενναιόδωρα το κεφάλαιο και επιδιώκει να μεταφέρει το βάρος στους εργαζόμενους. Και είναι οι κυρίαρχες νεο-κεϋνσιανές πολιτικές που αποτελούν το όχημα αυτής της αλλαγής σήμερα. Η Αριστερά και το Κομμουνιστικό κίνημα πρέπει να πολεμήσουν ενάντια σε κάθε μορφή καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, νεοφιλελεύθερης και σοσιαλφιλελεύθερης, και να προτείνει τον σοσιαλισμό ως τη μόνη αξιόπιστη εναλλακτική λύση.

Όσον αφορά τα μεταβατικά αιτήματα, οι κομμουνιστές και το εργατικό κίνημα πρέπει να αγωνιστούν για την απο-εμπορευματοποίηση των βασικών τομέων της οικονομικής δραστηριότητας και την παροχή των προϊόντων και των υπηρεσιών τους μέσω δημόσιων συστημάτων. Η περίπτωση **του τομέα υγείας** είναι σήμερα το τέλειο παράδειγμα. Η δημιουργία συστημάτων δημόσιας υγείας (με ισχυρή χρηματοδότηση και στελέχωση και χωρίς έμμεσες μορφές ιδιωτικοποίησης) είναι επείγουσα ανάγκη, ειδικά δεδομένης της συχνότητας των σύγχρονων μεγάλων επιδημιών. Η χρηματοδότηση αυτών των συστημάτων πρέπει να βασίζεται σε ισχυρά προοδευτικά φορολογικά συστήματα που να επιβαρύνουν το κεφάλαιο.

Επιπλέον, πρέπει να σταθούν σταθερά ενάντια στη «νέα κανονικότητα» που προσπαθεί να επιβάλει το κεφάλαιο. Η αποδυνάμωση της νομοθεσίας για την προστασία της εργασίας δεν πρέπει να γίνεται ανεκτή και η τελευταία πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην επιδιωκόμενη αλλαγή στις εργασιακές σχέσεις μέσω της **τηλεργασίας** και στις **νέες μορφές ελέγχου και εντατικοποίησης της εργασίας** που επιδιώκει να

επιβάλει το κεφάλαιο.

Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό. Η πανδημία του κορωνοϊού και η επιβαλλόμενη «κοινωνική αποστασιοποίηση» έχουν περιορίσει σοβαρά τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα. Είναι ήδη προφανές ότι το σύστημα πειραματίζεται με αυτούς τους περιορισμούς τόσο για τη γενική εφαρμογή τους όσο και για νέες μορφές ιδεολογικής χειραγώγησης του λαού. Η Αριστερά και το Κομμουνιστικό κίνημα πρέπει να αποκρούσουν σταθερά αυτές τις προσπάθειες.

8. Μία μορφή εργασίας που εξαπλώθηκε γρήγορα λόγω της πανδημίας είναι η έξυπνη εργασία. Η διάδοσή της οδήγησε σε πολλές συζητήσεις σε συνδικάτα στην Ιταλία. Προσωπικά, συσχετίσαμε αυτή τη μορφή εργασίας με την εγχώρια βιομηχανία που αναλύθηκε από τον Μαρξ στο Κεφάλαιο 13 του Κεφαλαίου. Φαίνεται ότι το σύγχρονο εργασιακό τοπίο κινείται προς αυτό που ο Ricardo Antunes αποκαλεί «uberization» της εργασίας – ένα ασταμάτητο επιχειρηματικό modus operandi, το οποίο επιδιώκει κέρδος και την αύξηση της αξίας του κεφαλαίου μέσω μορφών επισφαλούς εργασίας που επεκτείνονται σε παγκόσμια κλίμακα. Επομένως, αυτή η «χρήση» της εργασίας, που προστέθηκε στα νομοθετικά κενά και τις πιθανές επιβλαβείς συνέπειές τους, ευνοεί την εμφάνιση μιας σειράς δυσκολιών που σχετίζονται με την απομακρυσμένη εργασία: εξατομίκευση καθηκόντων, κοινωνική απομόνωση, απώλεια συλλογικής δράσης, αυξημένο φορτίο εργασίας… με συνέπειες στη σωματική και ψυχική υγεία του εργαζομένου. Πιστεύετε ότι αυτή η μορφή εργασίας μπορεί ακόμα να επεκταθεί ή θα μειωθεί απότομα μόλις τελειώσει η πανδημία;

Το ανέφερα ήδη στις προηγούμενες ερωτήσεις. Θα ήθελα να προσθέσω μερικά σημεία.

Στο πλαίσιο των πολιτικών αναδιάρθρωσης, το κεφάλαιο επιχειρεί και πάλι να δώσει σε υπεργολαβία πολλούς τύπους εργασίας που είναι επιδεκτικοί σε αυτό. Στο τρέχον κοινωνικοπολιτικό κλίμα, αυτή η υπεργολαβία μειώνει τα κόστη του κεφαλαίου και τα μεταθέτει επάνω σε επισφαλείς εργαζόμενους (καθιστώντας τους «επιχειρηματίες του εαυτού τους» και προσπαθώντας να τους ενσταλάξει αυτή την αντιδραστική ιδεολογία).

Ωστόσο, υπάρχουν αντιφάσεις σε αυτήν την πολιτική, καθώς το κεφάλαιο μπορεί να μειώνει τα κόστη του, αλλά χάνει την ικανότητά του να ελέγχει και να κατευθύνει αυτούς τους εργαζόμενους. Το εργοστασιακό σύστημα δημιουργήθηκε με τον καπιταλισμό γιατί μόνο μέσω αυτού θα μπορούσε πραγματικά να λειτουργήσει το διευθυντικό δικαίωμα του καπιταλιστή (και να προχωρήσει η πραγματική υπαγωγή της εργασίας στο κεφάλαιο) και έτσι επιτεύχθηκαν συνεχείς αυξήσεις στην παραγωγικότητα της εργασίας. Το «Uberization»

ενέχει τον κίνδυνο απώλειας της ικανότητας του κεφαλαίου να διευθύνει και να ελέγχει αποτελεσματικά την εργασία. Προκειμένου να αποφευχθεί αυτή η πιθανή απώλεια, προστίθενται επιπλέον κόστη επίβλεψης και ελέγχου (κάμερες, εφαρμογές κλπ.). Ο τελικός ισολογισμός δεν είναι καθόλου σίγουρος. Το ίδιο ισχύει για τον ιδεολογικό του αντίκτυπο.

9. Η πανδημία έδειξε πόσο κεντρική είναι ακόμη η εργασία. Αρνήθηκε κατηγορηματικά όλες τις αναλύσεις στο τέλος του έργου που εμφανίστηκε τα τελευταία σαράντα χρόνια. Είναι αυτό περαιτέρω απόδειξη για την εγκυρότητα της εργασιακής θεωρίας της αξίας;

Η **Εργασιακή Θεωρία της Αξίας του Μαρξ** ισχύει σε κάθε περίπτωση. Η σημερινή δίδυμη κρίση, για άλλη μια φορά, **επιβεβαιώνει την κεντρική θέση της εργασίας.** Ωστόσο, το κεφάλαιο και τα φερέφωνά του έχουν, ακόμη και πριν από την κρίση, εξαγγείλει το τέλος της εργασίας μέσω της ανύπαρκτης **4ης βιομηχανικής επανάστασης** (για μια κριτική δες εδώ: stavrosmavroudeas.wordpress.com). Η στροφή προς τον αυτοματισμό κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 αύξησε αυτήν την ιδεολογική επίθεση.

Εξάλλου, είναι πάντα η φαντασίωση του καπιταλισμού ένας κόσμος **χωρίς την ενοχλητική παρουσία της εργασίας.** Το πρόβλημα είναι, όπως δείχνει πολύ εύστοχα ο μαρξισμός, ότι **εάν δεν υπάρχουν εργαζόμενοι τότε δεν υπάρχει κεφάλαιο.**

Πηγή: stavrosmavroudeas